

düşünceye ilham
değişime yön

enstitü
sosyal

■■ Verinin Dili

Türkiye'de Akran Zorbalığı

Editör

Amine Ertürk

Hazırlayanlar

Fatma Betül Ercan
Zeynep Keskin

Grafik Tasarım

Muhammed Seleş

Kaynak

Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması
(TIMSS) 2023 Türkiye Raporu

Enstitü Sosyal

Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No:18
Üsküdar/İstanbul

İletişim

0216 422 00 22
www.enstusosyal.org
info@enstusosyal.org

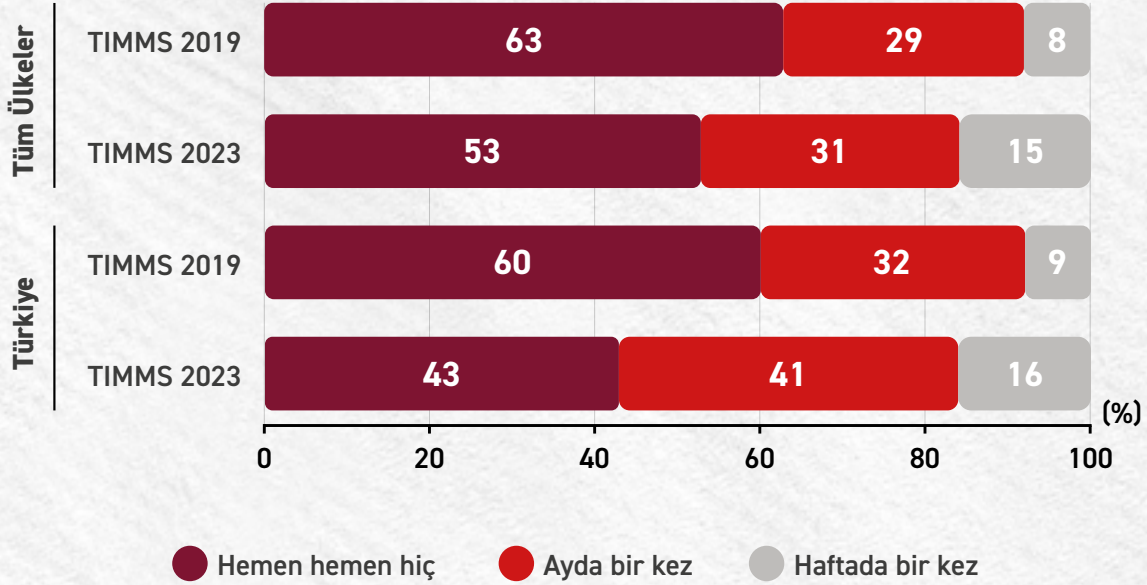

Verinin Dili

Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması'nın (TIMSS) 2023 raporu akran zorbalığının yaygınlığı ve tür dağılımındaki değişimleri kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Veri toplama aşamasında, Türkiye ile birlikte tüm katılımcı ülkelerde benzer yöntemlerle uygulanan anketler aracılığıyla, öğrencilerin zorbalık deneyimleri ölçülmüş; hem "haftada bir" ve "ayda bir" düzeyde yaşanan zorbalık sıklıkları hem de "hiç yaşamama" oranları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Türkiye'de ve araştırmanın ele aldığı diğer ülkelerde akran zorbalığına maruz kalan öğrenci oranlarında belirgin bir artış eğilimi olduğunu göstermektedir. Raporda ayrıca zorbalığın biçimlerine odaklanılmış; en yaygın türler olarak "hakkında yalan söyleme", "lakap takma" ve "dış görünüşe ilişkin alaycı ifadeler" ön plana çıkmıştır. Yapılan bu çalışma ile zorbalığın hem bireysel düzeydeki psikososyal etkileri hem de eğitim ortamlarının güvenlik ve kapsayıcılık ilkeleri bakımından taşıdığı riskler detaylandırılacaktır.

Öğrenciler arasında akran zorbalığı artıyor.

Grafik 1. 4. sınıf öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma durumuna göre yüzdelik dağılımları

Kaynak: TIMSS 2023 Türkiye Raporu

TIMSS 2023 verilerine göre, Türkiye'de 4. sınıf öğrencileri arasında akran zorbalığı önceki yıllara göre daha yaygın hâle gelmiştir. Haftada bir kez bahsedilen zorbalık eylemlerine maruz kaldığını söyleyen öğrencilerin oranı %7, ayda bir kez maruz kalanların oranı ise %9 artmıştır. Bu eylemlere hiç maruz kalmadığını belirtenlerin oranı ise %17 azalmıştır. Bu durum, ilkökul düzeyinde öğrenciler arasında güvenli ve destekleyici bir okul ortamı oluşturmanın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

TIMMS 1995 yılından beri uygulanıyor olmakla birlikte matematik ve fen bilimlerindeki başarının okul iklimi ile ilişkisi ilk kez 2007 yılında araştırılmıştır. 2007 yılında yalnızca beş ifadeyle araştırılan konu 2023 yılına geldiğimizde yukarıda da belirtilen onbir ifadeye çıkarılmıştır. Bu değişim, öğrencilerin de zorbalık eylemleriyle ilgili bilgi ve farkındalığında artış olabileceğini gösterir niteliktedir. Bu durum bildirilen zorbalık vakalarındaki yükselişi açıklayan unsurlardan biri olabilir. Her dört senede bir yayınlanan verilerin farkındalığın artışıyla ilişkisi de dikkate alınarak yorumlanması önemlidir.

Buna ek olarak, Türkiye'de akran zorbalığının katılımcı diğer ülkelere kıyasla daha hızlı artmasının sebeplerinden biri, COVID-19 pandemisi süresince eğitime ara verilen sürenin OECD ülkeleri arasında en uzunlardan biri olması olabilir (yaklaşık 50 hafta/1,5 yıl).¹ Pandemi öncesi ve sonrası dönemde çocukların soyut düşünme becerileri karşılaştırıldığında, bilişsel ve duygusal empati yetilerinde belirgin bir azalma, dürtüsellik düzeylerinde ise anlamlı bir artış gözlemlenmiştir.² Bu durum zorbalığın artışıyla açıklayıcı faktörlerden biri olarak düşünülebilir.

---

¹ UNESCO Institute for Statistics. (n.d.). Global monitoring of school closures caused by COVID-19: Country dashboard. UNESCO.
<https://covid19.uis.unesco.org/global-monitoring-school-closures-covid19/country-dashboard/>

² Alan, Ş., & Türküm, B. (2023). Çocuklarda soyut düşünme becerileri zayıflıyor mu? Enstitü Sosyal.
https://enstitusosyal.org/uploads/publications_module/image-17062082882123044971.pdf

2 Öğrenciler en çok sözel zorbalığa maruz kalıyor

Grafik 2. 4. sınıf öğrencileri arasındaki akran zorbalığı türleri ve maruz kalma sıklıkları

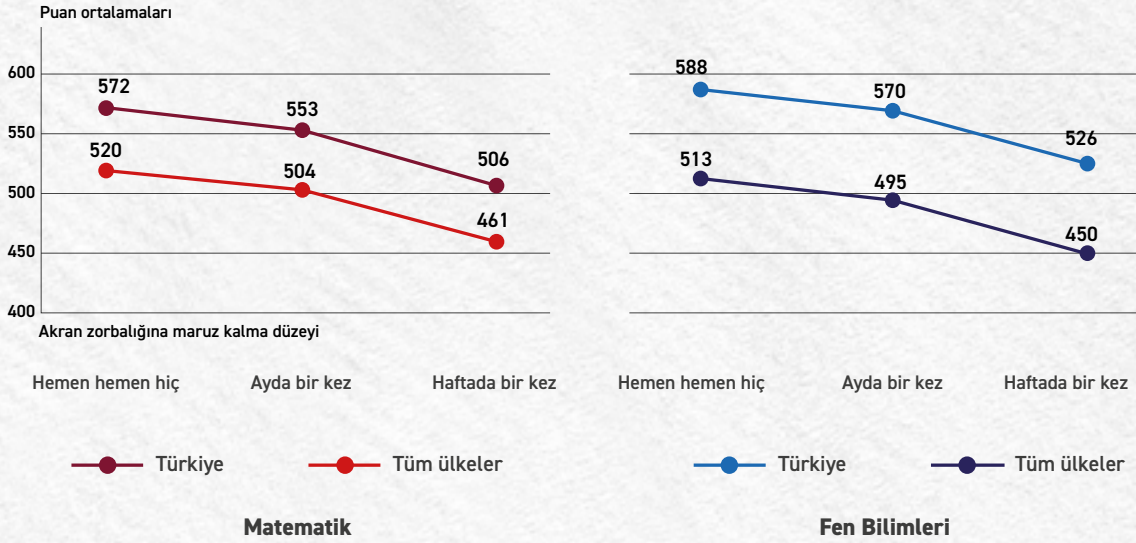
Kaynak: TIMSS 2023 Türkiye Raporu

Yukarıdaki grafik incelendiğinde öğrencilerin en sık karşılaştığı zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %26'sı "Benimle alay edildi veya bana lakap takıldı.", %25'i ise "Hakkımda yalan söylendi." diyerek bu tür eylemlere maruz kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca, oyun ve etkinliklerin dışında bırakılma gibi ilişkisel zorbalık biçimleri de yaygındır. Türkiye İstatistik Kurumunun 2022 yılında yayımladığı

Türkiye Çocuk Araştırması verilerine göre, anne ya da bakım verenlerin beyanına dayanarak değerlendirildiğinde, çocukların en yüksek oranda maruz kaldığı eylem TIMSS sonuçlarıyla benzer şekilde “diğer çocuklar tarafından alay edilme” olmuştur (%7,7). Her iki araştırmada da fiziksel zorbalık oranları görece daha düşük olsa da “şiddete maruz kalma”, “eşyanın çalınması” ve “Eşyaya zarar verilmesi” gibi durumlar, öğrencilerin güvenliğini tehdit ettiği için ciddiye alınmalıdır.

3 Zorbalık arttıkça matematik ve fen bilimleri başarıları düşüyor.

Grafik 3. 4. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma düzeyine göre matematik ve fen bilimleri puan ortalamaları

Kaynak: TIMSS 2023 Türkiye Raporu

Yukarıdaki grafik incelendiğinde hem Türkiye'de hem de katılımcı tüm ülkelerde zorbalığa maruz kalma durumu ile matematik ve fen bilimleri başarıları arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile, öğrencilerin zorbalığa maruz kalma düzeyleri arttıkça akademik başarılarında belirgin bir düşüş meydana gelmektedir. Bu bulgu, zorbalığın sadece öğrencilerin psikolojik ve sosyal durumları üzerinde değil aynı zamanda akademik performansları üzerinde de ciddi olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.